

Наталія Павликівська,
доктор філологічних наук
професор кафедри української мови
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
ORCID: 0000-0002-2297-4872
nataliia.pavlykivska@vspu.edu.ua
Олексій Павлюк,
доктор філософії в галузі богослов'я
доцент кафедри української мови
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
ORCID: 0000-0002-9520-545X
oleksii.pavliuk@vspu.edu.ua

ТОПОНІМИ З КОМПОНЕНТАМИ -ПІЛЬ / -ПОЛЬ В УКРАЇНСЬКОМУ ОЙКОНІМІЧНОМУ ПРОСТОРИ: ЛІНГВІСТИЧНА СТРУКТУРА ТА КУЛЬТУРНО- ІСТОРИЧНІ КОРЕЛЯТИ В КОНТЕКСТІ ЖИТТЕПИСІВ ПОЛЬСЬКИХ ДІЯЧІВ ВІННИЧЧИН

У статті йдеться про топоніми з компонентами -піль / -поль в українському ойконімічному просторі. Вони поширені на теренах сучасної України й становлять особливу наукову цінність. Їх виникнення тісно пов'язане з добою феодального землеволодіння, колонізаційними процесами, практикою персоніфікованого найменування поселень. Такі топоніми мають посесивне забарвлення й зберігають пам'ять про конкретних власників земель чи осіб, причетних до заснування та розвитку того чи того населеного пункту. Об'єкт дослідження становлять ойконіми на території України з компонентами -піль, -поль у своїй структурі. Увага акцентується на зв'язках топонімів із біографіями представників польської громади, які вплинули на соціально-культурний розвиток регіону. Джерельну базу дослідження становить біографічний словник Вікторії Колесник «Відомі поляки в історії Вінниччини», теоретичну основу – аналіз історичних джерел, лексикографічних праць, інших архівних матеріалів. Важливу роль у топонімній номінації відіграли й польсько-українські традиції.

Топоніми, зокрема ойконіми з компонентом -піль, -поль, за своїм походженням різняться. Дослідники вважають, що назви населених пунктів із компонентом -піль – місцевого, слов'янського походження; у них друга частина походить від слова поле (Тернопіль – очевидно, «поле, поросле терном», Ямпіль, найвірогідніше, «поле з ямами» і т. ін.), у назвах інших міст -поль походить не від поле, а від грецького слова polis «місто», і через це в українській мові не змінилося (Сімферополь, Мелітополь і под.).

Отже предметом дослідження є аналіз лінгвістичної структури та культурно-історичних корелятивів ойконімів у контексті життєписів польських діячів Вінниччини.

Ключові слова: *топоніми, ойконіми, ойконімічний простір, компоненти -піль / -поль, номінація, лінгвістична структура, культурно-історичні кореляти, польсько-українські традиції.*

Nataliia Pavlykivska, Oleksiy Pavlyuk. Toponims z komponentami -pil / -pol w ukraińskiej przestrzeni ojkonimicznej: struktura lingwistyczna i korelaty kulturowo-historyczne w kontekście biografii polskich działaczy Winnicyzny

W artykule omówiono toponimy zawierające komponenty -pil / -pol w ukraińskiej przestrzeni ojkonimicznej. Są one szeroko rozpowszechnione na obszarze współczesnej Ukrainy i mają szczególną wartość naukową. Ich geneza ściśle wiąże się z okresem feudalnego posiadania ziemi, procesami kolonizacyjnymi oraz praktyką personifikowanej nominacji osad. Toponimy te mają charakter posesywny i zachowują pamięć o konkretnych właścicielach ziemskich lub osobach związanych z założeniem i rozwojem danej miejscowości.

Przedmiotem badań są ojkonimy występujące na terytorium Ukrainy, które zawierają w swojej strukturze komponenty -pil, -pol. Uwaga skupia się na związkach tych toponimów z biografiami przedstawicieli społeczności polskiej, którzy odegrali rolę w społeczno-kulturowym rozwoju regionu.

Bazę źródłową pracy stanowi słownik biograficzny autorstwa Wiktorii Kolesnyk „Znani Polacy w historii Podola”, zaś podstawę teoretyczną – analiza źródeł historycznych, prac leksykograficznych oraz innych materiałów archiwalnych. Istotną rolę w nominacji toponimicznej odegrały również tradycje polsko-ukraińskie.

Toponimy, zwłaszcza ojkonimy zawierające komponenty -pil / -pol, różnią się pod względem pochodzenia. Badacze uważają, że nazwy miejscowości z komponentem -pil mają miejscowe, słowiańskie pochodzenie – ich druga część wywodzi się od słowa „pole” (np. Tarnopol – prawdopodobnie „pole porośnięte tarniną”, Jampol – najpewniej „pole z jamami” itd.). W przypadku innych miast komponent -pol nie pochodzi od „pole”, lecz od greckiego słowa polis („miasto”) – i z tego względu nie uległ zmianie w języku ukraińskim (np. Symferopol, Melitopol itp.).

Zatem przedmiotem niniejszego opracowania jest analiza struktury lingwistycznej oraz korelatów kulturowo-historycznych ojkonimów w kontekście biografii polskich działaczy związanych z Podolem.

Słowa kluczowe: toponimy, ojkonimy, przestrzeń ojkonimiczna, komponenty -pil / -pol, nominacja, struktura lingwistyczna, korelaty kulturowo-historyczne, tradycje polsko-ukraińskie.

Nataliia Pavlykivska, Oleksiy Pavlyuk. Toponyms with the Components -pil / -pol in the Ukrainian Oikonymic Space: Linguistic Structure and Cultural- Historical Correlates in the Context of Biographies of Polish Public Figures in Vinnytsia region

The article discusses toponyms containing the components -pil / -pol in the Ukrainian oikonymic space. They are widespread across the territory of modern Ukraine and possess particular scientific value.

Their origin is closely related to the era of feudal landownership, colonization processes, and the practice of personified naming of settlements. These toponyms have a possessive character and preserve the memory of specific landowners or individuals associated with the founding and development of particular localities.

The subject of the study is oikonyms on the territory of Ukraine that include the components -pil, -pol in their structure. The focus is placed on the connections between these toponyms and the biographies of members of the Polish community who contributed to the socio-cultural development of the region. The source base of the article is the biographical dictionary “Famous Poles in the History of Podillia” by Viktoriia Kolesnyk, while the theoretical foundation consists of analyses of historical sources, lexicographic works, and other archival materials. Polish-Ukrainian traditions also played a significant role in toponymic nomination.

Toponyms, especially oikonyms containing the components -pil / -pol, differ in their origin. Researchers believe that place names with the component -pil are of local, Slavic origin – their second part derives from the word pole (‘field’) (e.g., Ternopil – likely ‘a field overgrown with blackthorn’, Yampil – most probably ‘a field with pits’, etc.). In the case of other cities, the component -pol does not originate from ‘pole’, but from the Greek word ‘polis’ (‘city’), and for this reason, it remained unchanged in the Ukrainian language (e.g., Simferopol, Melitopol, etc.).

Therefore, the aim of this study is to analyze the linguistic structure and cultural-historical correlates of oikonyms in the context of the biographies of Polish public figures associated with Podillia.

Key words: *toponyms, oikonyms, oikonymic space, components -pil / -pol, nomination, linguistic structure, cultural-historical correlates, Polish-Ukrainian traditions.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими й практичними завданнями. Топоніміка як наукова дисципліна виступає важливим індикатором історичних процесів, що впливали на формування культурного та соціального ландшафту певної території. У цьому контексті особливу наукову цінність становлять ойконіми з компонентами -піль / -поль, які є поширеними на теренах сучасної України. Їх виникнення тісно пов'язане з добою феодального землеволодіння, колонізаційними процесами, а також із практикою персоніфікованого найменування поселень, характерною для середовища польської шляхти в межах Речі Посполитої. Такі топоніми нерідко фіксують у собі ономастичну пам'ять про конкретних власників земель або осіб, які відіграли вагомий роль у заснуванні та розвитку відповідних населених пунктів.

У межах цього дослідження зосереджено увагу на ойконімах із компонентами -піль / -поль, які функціонують на території сучасної України, зокрема в межах історико-географічного простору Поділля та Вінниччини. Особливий акцент зроблено на зв'язках цих топонімів із біографіями представників польської громади, які справили істотний вплив на соціально-культурний розвиток регіону. Базовим джерелом емпіричних даних виступає біографічний словник Вікторії Колесник «Відомі поляки в історії Вінниччини» [9], що дозволяє окреслити персоналії, пов'язані з конкретними локусами.

У дослідженні розглянуто як структурно-етимологічну організацію топонімів, так і їхню історико-культурну функціональність у контексті діяльності польських військових, меценатів, письменників, педагогів та інженерів. Теоретичну основу статті становить аналіз історичних джерел, архівних матеріалів, лексикографічних праць, а також польсько-української традиції у сфері топонімічної номінації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській ономастиці неодноразово наголошувалося на потребі системного вивчення топонімії, зокрема ойконімії. Ойконімія в Україні є активно досліджуваною галуззю, яка приносить нові знання про історію та культуру країни, містить важливу інформацію про розвиток поселень, мовні та позамовні процеси.

У галузі ойконімії в Україні працює чимало дослідників. Особливо відомий М. Худаш, який досліджував ойконіми Карпат та Прикарпаття, Д. Бучко вивчав ойконімію Покуття, В. Котович студіював ойконіми України в регіональному та структурно-семантичному аспектах, а також вивчав ойконіми Буковини, Гуцульщини, Закарпаття, Львівщини, Поділля та Ровенщини, С. Вербич проаналізував ойконімікон України: минуле й сьогодення (на матеріалі Тернопільщини); назви поселень Чернівеччини (історико-етимологічний словник, 2019). Інші дослідники, як-от: М. Габорах, К. Галас, Ю. Карпенко, О. Купчинський, З. Купчинська, Я. Пура, М. Торчинський, Н. Торчинська, також внесли свій вклад у вивчення ойконімії України.

Важливими й інформативними для дослідження ойконімії Вінниччини стали наукові розвідки Л. Дикої «Ойконімія Східного Поділля XIV–XX ст.» (Тернопіль, 2009), у якій розглядаються такі питання, як: стан і перспективи регіонального дослідження ойконімії України та Східного Поділля; формування і розвиток ойконіміїної системи Східного Поділля протягом XIV–XX ст., зокрема ойконімія Вінниччини XIV–XX століть; лексико-семантична характеристика етимонів ойконімів Вінниччини; ойконіми Східного Поділля відантропонімного походження; Ойконіми Вінниччини, мотивовані слов'янськими особовими іменами; лексико-словотвірна характеристика ойконіміїної системи Барщини XV–XX ст. та інші дослідження онімного простору Східного Поділля.

Особливу увагу привертають топоніми, зокрема ойконіми з компонентом -піль, -поль. За своїм походженням ці компоненти різняться. Дослідники вважають, що назви населених пунктів із компонентом -піль – місцевого, слов'янського походження; у них друга частина походить від слова *поле*, де в закритому складі голосний *о* за законами української мови

перейшов в *і* (Тернопіль, очевидно, «поле, поросле терном», Ямпіль, найвірогідніше, «поле з ямами» і т. п.). У назвах інших міст українська мова зберігає компонент -поль, а не -піль. Це пояснюється тим, що в таких випадках -поль походить не від поле, а від грецького слова *polis* «місто», і через це в українській мові не змінилося (Сімферополь, Мелітополь і под.).

На думку дослідниці ойконімії Вінниччини Л. Дикої, «другим компонентом складних відантропонімних назв поселень, виявлених нами на досліджуваній території, виступають лише два апелятиви, які мають однакову семантику: город „місто” й піль (< гр. *polis* „місто”). Д. Бучко, дослідивши українські ойконіми з компонентами -город, -град та -піль / -поль, -пілля, -поле, пише, що такі топоніми активно використовувалися на території Правобережної України в XVI–XVII ст. для називання міст (містечок), створених магнатами на базі уже існуючих поселень. Першим компонентом складних назв аналізованого типу було ім'я власника поселення, другим – компонент -поль або -поле, пізніше -пілля [1]. Відповідно, поєднання ОН з апелятивами -город, -поль надає ойконімам Східного Поділля посесивного значення: Іванопіль – „Іванове місто”, Шаргород – „місто Шара” і т. д. [4].

Цікавою й інформативною є праця Н. Торчинської та М. Торчинського «Словник власних географічних назв Хмельницької області» (2008 р.), яка стала першим системним дослідженням топонімікону Хмельниччини. У Словнику подано історичні, географічні та етимологічні відомості про найменування населених пунктів, річок та інших географічних об'єктів регіону. Серед досліджених назв виокремлюються ойконіми, у структурі яких є компонент -піль, -поль (*Адампіль*: назва у форматі композит (Адамове поле) мотивована іменем власника села; *Білопіль*: квалітативна назва, мотивована географічним терміном *білопілля* зі значенням «чисте, незасіяне поле»; *Вишнопіль*: імовірно, сучасна назва трансформована, оскільки прикметник *вишне* в колишній назві мав значення «верхнє», тобто назва вказувала на місцезнаходження поселення – верхнє поле; *Ганнопіль*: сучасна назва – посесивно-меморіальна; *Краснопіль*: назва мотивована прикметником *красний* зі значенням *гарний* та географічний термін *поле* – «гарне поле»; *Теофінопіль*: сучасна назва – посесивна з меморіальним забарвленням; *Ямпіль*: є різні етимологічні гіпотези. Більшість схиляється до думки, що назва посесивна – «*місто Януша*» [Свгнх, с. 46, 69, 127, 453, 518].

Назви з компонентом -піль трапляються й серед інших ономастичних розрядів. У мікрогідронімії Вінниччини – це окремі похідні від ойконімів, які утворилися дериваційним способом за допомогою суфікса -ськ: ставок Філіопільський – від назви села Філіопіль (Хмельницький район Вінницької області, ставок Томашпільський – від назви села Томашпіль (Томашпільський район Вінницької області) [21, с. 98].

Мета статті передбачає аналіз топонімів з компонентами -піль / -поль в українському ойконімічному просторі.

Об'єктом дослідження слугували ойконіми України з компонентами -піль / -поль у своїй структурі.

Предмет аналізу – лінгвістична структура та культурно-історичні кореляти ойконімів у контексті життєписів польських діячів Вінниччини.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Отож розглянемо лінгвістичну структуру та культурно-історичні кореляти у контексті життєписів польських діячів Вінниччини.

1. Ада́мпіль (історична назва – пол. *Adampol*, *Адамполь* [PWZ, s. 264]) – село, розташоване в межах Старосинявської селищної територіальної громади Хмельницького району Хмельницької області. На початку XIX століття населений пункт Адамполь разом з іншими селами Літинського повіту перебував у власності Костянтина Адама Чарторийського (*Konstanty Adam Czartoryski.*, 1773–1860) [9, с. 830]. Назва населеного пункту, імовірно, походить від імені *Адам*, що пов'язується або з батьком Костянтина – Адамом Чарторийським (1734–1823), попереднім власником поселення, або з його сином – Адамом Чарторийським (1804–1880) [Drez, s. 9–15]. У такий спосіб топонім має патронімічне походження.

Слід зазначити, що село з аналогічною назвою – *Адамполь* (пол. *Adampol*) – також існує на території Польщі [SENG, s. 32].

2. Адріанопіль (історична назва – *Адріанополь* [ІМСЛуг, с. 662]) – село, розташоване в межах Алчевського району Луганської області України. Назва села є співзвучною з назвою давнього міста Адріанополь (грец. *Αδριανούπολη*, сучасне Едірне) – населеного пункту в європейській частині Туреччини, поблизу кордону з Грецією. Місто Адріанополь було засноване римським імператором Адріаном (76–138 рр.) на місці стародавнього фракійського поселення, що й зумовило виникнення його назви [УРЕ, с. 77].

У 1716 році до турецького Адріанополя на аудієнції в султана Ахмеда III перебував Домінік Ігнаці Бекерський (*Dominik Ignacy Bekierski*, †1749) [9, с. 39]. У 1913 році в місті Львові була опублікована книга *Bohaterka Adrianopola. Kondža-Gul* («Героїня Адріанополя. Конджа-Гуль»), автором якої є Юзеф Ліпковський (*Józef Lipkowski*, 1863–1949) [9, с. 352].

Версія походження назви села Адріанопіль на території сучасної України – у контексті подій, пов'язаних із Адріанопольським мирним договором 1829 року [УРЕ, с. 77–78]. У документах Російської імперії назва Адріанопіль (попередня назва місцевості – Кокіне) уперше згадується приблизно в середині XIX століття [Снм, с. 121], що може свідчити про вплив геополітичних подій на формування назви, що є прикладом екзоетнонімічного запозичення в топоніміці.

3. Ганнопіль (історична назва – пол. *Annpol*, *Аннополь* [PWZ, с. 118]) – село, адміністративний центр Ганнопільської сільської територіальної громади Шепетівського району Хмельницької області. Історично поселення відоме також під назвою Глинники, яку воно носило до середини XVIII століття [ІМСХмн, с. 482].

У другій половині XVIII століття власник тогочасного міста – князь Антоній Барнаба Яблоновський (*Antoni Barnaba Jabłonowski*, 1732–1799) – перейменував Глинники на *Аннопіль* на честь своєї першої дружини Анни [23, с. 157]. Населений пункт має культурно-історичне значення у зв'язку з діяльністю Марка Яндроловича (*Marek Jandolołowicz*, 1713–1799) [9, с. 873–874].

Варто зазначити, що в Україні існує кілька населених пунктів із назвою *Ганнопіль*. Деякі з них отримали цю назву від моменту заснування, інші – у результаті адаптації полонізованої ойконіміки антропонімічного походження до правописних норм української мови. У Польщі також зафіксовано не менше десятка поселень і міських районів із назвою *Annpol* (зокрема в місті Варшава) [SENG, s. 34].

4. Антопіль (історична форма – пол. *Antopol*, *Антополь* [PWZ, с. 200]) – село, що входить до складу Вапнярської селищної громади Тульчинського району Вінницької області. Етимологія топоніма Антопіль, з високим ступенем вірогідності, пов'язана з іменем Антонія Яна Непомуцена Святополк-Четвертинського (*Antoni Jan Nepomucen Czetwertyński-Światopełk*, 1744–1830) [9, с. 836], який у 1780-х роках був власником місцевих земель [22, с. 29]. Тут народилася Яніна Єловицька з Четвертинських (*Janina Jelowicka z Czartoryskich*, 1838–1866 [9, с. 187]. У 1885 році в Антополі відбулося весілля Анни Ярошинської, доньки тогочасного власника маєтку Кароля Ярошинського (*Karol Jaroszyński*, 1878–1929) з Ігнацієм Щеньовським (*Ignacy Szeniewski*, 1853–1932) [9, с. 852. 857]. Назва села відображає поширену практику увічнення імен представників шляхетських родів у найменуваннях населених пунктів.

5. Богопіль (історична форма – *Богополь* [БЮЗО, с. 932], пол. *Bohopol* [SG, I, s. 287]) – історичний район сучасного міста Первомайськ, Миколаївської області України. До 1919 року – містечко в складі Балтського повіту Подільської губернії, адміністративний центр Богопільської волості. Богопіль було засновано у 1750 році Юзефом Потоцьким [3, с. 21]. У XIX столітті власником Богополя став Болеслав Потоцький (*Bolesław Potocki*, 1805–1893) [9, с. 525].

Етимологія топоніма *Богопіль* безпосередньо пов'язана з гідронімом – річкою Бог (сучасна назва – Південний Буг), біля якої було розташоване поселення. Це класичний приклад гідронімічного топоніма, утвореного від назви річки, що демонструє характерну для українського топонімічного простору залежність географічних найменувань від водних об'єктів.

6. Вишні́піль (історична назва – *Вишнополь*, пол. *Wiszniopol* [PWZ, s. 508]) – село, що входить до складу Тальнівської міської територіальної громади Звенигородського району Черкаської області України. Представник тульчинської гілки польського шляхетського роду Потоцьких – Влодзімеж Потоцький (*Włodzimierz Potocki*, 1789–1812) – був одним із власників місцевих маєтностей [9, с. 532].

Назва села, за однією з версій [ІМСЧрн, с. 530], пов'язується зі словосполученням «вишневе поле», що могло відображати характер місцевої флори або особливості земельних угідь у минулому. Відомі також варіанти назви, зокрема: *Вишнопіль*, *Вишнополь*, *Вишне Поле*, які використовувалися щодо низки поселень Уманщини. За іншою версією, назва могла бути перенесена на ці терени переселенцями з Поділля, де також існувало село з такою ж назвою [ІМСЧрк, с. 530]. Така практика топонімічного перенесення є типовим явищем для міграційних процесів, коли нові поселення часто отримували імена, співзвучні з батьківськими селами переселенців.

7. Вішпіль (історична назва – *Вишполь* [20, с. 329], пол. *Wyszpol* [PWZ, s. 526]) – село, що входить до складу Оліївської сільської територіальної громади Житомирського району Житомирської області України. У 1875 році тут народилася Гелена Марія Ярошинська (†1918) – донька лікаря й літератора Вітольда Ярошинського (*Witold Jaroszyński*, 1836–1898) [9, с. 880].

Згідно з однією з народних версій, топонім *Вишпіль* пов'язується з формою земельної ділянки, на якій проживали місцеві селяни. Ця територія, що належала польському шляхтичу, мала видовжену конфігурацію й завершувалася вузькою смугою, яка за формою нагадувала шпильку. Відповідно до цієї версії, саме ця особливість стала основою для утворення назви поселення. Однак більш імовірно є друга версія, пов'язана з походження назви *Вишпіль* зі словом "поль" – давнім слов'янським і польським компонентом, що в історичній топоніміці означає "город" або "місто". Така структура притаманна багатьом давнім назвам поселень, зокрема: *Ігнатполь* (Ігнатове поле – сучасний Овруцький район), *Мирополь* (буквально – "місто миру", Романівський район) тощо. У цьому контексті *Вишполь* може тлумачитися як "високе місто", подібно до назви *Вишгород* поблизу Києва, що також означає "високий город" [2].

Отже, топонім *Вишпіль* становить не лише локальне географічне означення, а й є репрезентативним прикладом історико-топонімічної традиції, у якій поєднуються народна етимологія та соціально-історичні аспекти формування назв поселень.

8. Горноста́йпіль (історична назва – *Горностайполь* [БЮЗО, с. 566], пол. *Hornostajpol* [SG, III, s. 126]) – село, розташоване у Вишгородському районі Київської області. До 1854 року маєток Горноста́йпіль перебував у приватній власності Евеліни Ганської (*Ewelina Hańska*, 1800–1882) [9, с. 100]. Перша письмова згадка про місцевість Горноста́йпіль датована 1492 роком, коли вона перебувала у володінні родини Горностаїв [ІМСК, с. 717]. Назва села Горноста́йпіль має антропонімне походження, пов'язана з родом Горностаїв. Основу ойконіма становить прізвище Горноста́й, до якого додано типовий для української топонімії компонент *-піль*, що вказує на поселення, поле чи місцевість.

9. Єзу́піль (історична назва – пол. *Jezupol* [SNM, s. 171]) – селище, розташоване в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області України. До 1597 року ця місцевість мала назву *Чешибіси*, яка, за поширеним припущенням, сприймалася як нехристиянська. Згідно з історичною версією [31, с. 54–57], у 1594 році Яків Потоцький, воєвода брацлавський, дивом врятувався під час оборони замку від турецьких нападників, які повністю зруйнували місто. На знак подяки за порятунок він дав обітницю заснувати костел і монастир домініканців. У 1597 році Потоцький здійснив перейменування поселення на *Єзупіль* (від пол. *Jezus* – Ісус), що мало на меті сакралізувати простір та підкреслити його нову християнську ідентичність. Після смерті Якова Потоцького Єзупіль перейшов у спадок до його сина – Миколая Потоцького (*Mikołaj Potocki*, 1593–1651) [9, с. 545]. Назва *Єзупіль* є показовим прикладом сакралізації топонімічного простору, коли стародавній онім (*Чешибіси*) був навмисно змінений на нову назву з виразним релігійним змістом. Така зміна відбувалася в контексті історичного періоду, коли символіка християнської віри використовувалася для переозначення простору як святого

або підпорядкованого католицькій духовності. Топонім *Єзупіль*, утворений від імені Ісуса (пол. *Jezus*), відображає тісний зв'язок між сакральною традицією, політичною владою та символічною топонімікою, що є характерним для історико-культурного ландшафту Галичини.

10. Загайпіль (історична назва – пол. *Zahajpol* [SNM, s. 533]) – село Івано-Франківського району Івано-Франківської області України. Розташоване на відстані 88 км від Єзуполя, з яким пов'язане спільною історією володіння родом Потоцьких, зокрема Яковом та Миколаєм Потоцькими (*Mikołaj Potocki*, 1593–1651) [9, с. 543, 545]. Етимологія топоніма *Загайпіль* має прозоре народно-описове походження. Назва села сформувалася зі словосполучення «*за гаєм поле*» – тобто «поле, що знаходиться за гаєм». Вона відображає особливості первинного розташування поселення, жителі якого оселилися за лісовим масивом. Подібний тип найменування є типовим для давньоукраїнської топонімії, де природні орієнтири – ліси, пагорби, річки – визначали просторову організацію людських поселень. Існує також локальна легенда, що пов'язує походження назви села із фольклорними уявленнями. За переказом, після знищення монголо-татарського загону козаки поділили між собою здобуте майно та вирішили оселитися в різних місцях, орієнтуючись на географічні ознаки – гай, підгай та навіть напрямок руху коня. Так, за народною традицією, виникли три поселення: *Загайпіль*, *Підгайчики* та *Кобилець* [8].

Назва *Загайпіль* репрезентує яскравий приклад природно-орієнтованої топонімії, характерної для давнього українського простору. Її формування пов'язане з географічним орієнтиром – лісом (гаєм), що відображає просторову логіку найменувань поселень у середньовіччі та в пізніших епохах. Крім того, поєднання документальної етимології з місцевими легендами засвідчує глибoku інтеграцію топоніма в культурну пам'ять регіону.

11. Софіївка (історична назва – *Зофіполь* [24], до 1946 р.; пол. *Zofipol* [PWZ, s. 294]) – село, розташоване в межах Хмельницького району Вінницької області України. На межі XVIII століття село отримало назву *Зофіполь* – на честь Зофії Кремінської, доньки тодішнього власника прилеглих земель [18, с. 124]. Такий принцип найменування поселення є характерним для антропонімної топонімічної традиції, коли імена шляхетських осіб, пов'язаних із власністю на землю, ставали основою для географічних назв. У середині XIX століття місцевість перебувала у володінні Пелагії, матері Стефана Буцинського (*Stefan Buszczyński*, 1821–1892) [9, с. 74]. У 1946 році, в умовах радянської політики уніфікації топонімічного простору, назву *Зофіполь* було змінено на *Софіївка* [27], що зберігає фонетичну близькість до оригінального імені, але нейтралізує польське мовне маркування. Назва *Зофіполь* є класичним прикладом антропонімного топоніма, сформованого на основі особового імені (Зофія) представниці місцевої шляхетської родини. Зміна назви на *Софіївка* в радянський період ілюструє процес адаптації історичних топонімів до нової ідеологічної парадигми, водночас частково зберігаючи первинне ономастичне ядро.

12. Княжпіль (історична назва – *Княжполь* [Свгнх, с. 233], пол. *Książpol* [SG, IV, s. 194]) – село, розташоване в Кам'янець-Подільському районі Хмельницької області України. Населений пункт уперше згадується на початку XV століття. У другій половині XVIII століття тут перебував Теодор Потоцький (*Teodor Potocki*, 1730–1812) [9, с. 576]. Етимологія топоніма *Княжпіль* має чітке антропо-титулярне походження. Назва є результатом морфологічної модифікації форми *Княже* – імовірної назви місцевості, що в минулому належала представникам князівського роду. Найімовірніше, йдеться про володіння князів Коріатовичів, які володіли Поділлям до кінця XIV століття [26, с. 134]. Назва *Княжпіль* репрезентує класичний приклад титулярно-просторової топонімії, яка засвідчує приналежність території до представників княжої верстви. Поєднання титулу *князь* з локативним компонентом *-піль* формує ономастичну структуру, яка відображає соціально-ієрархічну організацію простору та статус його власників.

13. Кінєцьпіль (історична назва – пол. *Konieczpol Nowy* [SG, IV, s. 331], *Конецполь* [БЮЗО, с. 936]) – село, що входить до складу Первомайської міської громади Первомайського району Миколаївської області. Назва села пов'язана з діяльністю Станіслава Конєцпольського

(*Stanisław Koniecpolski*, 1591–1646) [9, с. 302]. Заснування поселення пов'язане з перенесенням назви *Конецьполь* (пол. *Koniecpol*) – міста на півдні Польщі (тепер Ченстоховський повіт Сілезького воєводства) [Rymut, s. 101], де знаходився родовий маєток Конєцпольських і де народився сам гетьман. *Кінецьпіль* є яскравим прикладом транслокації топоніма, пов'язаної з родовою ідентичністю та геополітичною символікою. Походження назви безпосередньо від міста *Конецьполь* у Польщі засвідчує не лише персоніфікований характер назви, пов'язаний з родом Конєцпольських, але й її прикордонну семантику. Термін *кінець* у топонімі набуває подвійного значення: як географічна межа Речі Посполитої та як символічне закріплення волі й влади магната на нових землях.

14. Костянтинопіль (історична назва – *Константинополь* [Снм, с. 127]) – село, розташоване у Волноваському районі Донецької області України. Населений пункт був заснований у 1780 році греками-переселенцями з кримських сіл Демерджі (Фуна), Алушти, Улу-Узень, Кючук-Узень та Куру-Узень у ході примусового переселення християнського населення з Кримського ханства після його анексії Російською імперією [ІМСДон, с. 218]. Назва села *Костянтинопіль* походить від назви столиці Візантійської імперії – Константинополя (дав.-гр. *Κωνσταντινούπολη*, сучасний Стамбул), що до 1930 року залишався офіційною назвою цього міста в європейській традиції. Константинополь упродовж XVIII–XIX століть залишався популярним об'єктом подорожей і паломництв представників польської та української шляхти, зокрема й уродженців Поділля та Вінниччини [9, с. 990]. Назва *Костянтинопіль* є прикладом культурно-меморіального топоніма, що сформувався внаслідок свідомої реплікації імені значного центру християнської цивілізації – Константинополя. Перенесення великої урбаністичної назви на сільське поселення також демонструє типовий процес перенесення топонімів у колонізаційних та переселенських рухах, характерний для імперської політики XVIII століття. Отже, топонім *Костянтинопіль* має подвійне значення: як історико-релігійний маркер і як акт культурної самоідентифікації грецької громади на українських теренах.

15. Краснопіль (історична назва – пол. *Krasnopol*, *Краснополь* [PWZ, s. 516]) – село в Бердичівському районі Житомирської області. Уже як великим містом з укріпленням замком (з XIV ст.) з 1782 року володів Каєтан Гіжицький (*Kajetan Giżycki*, 1720–1785) [9, с. 115]. Історичний ойконім *Краснопіль* постав як композит складанням основ прикметника *красний* – «гарний, красивий» і генетивного топонімічного елемента *поле / -піль*, про що свідчать найдавніші фіксації назви, яка закріпилася у формі чоловічого роду під впливом номенклатурного іменника *город(ок)* або відомих ойконімів з відповідною фіналлю [1, с. 318]. Назва *Краснопіль* є характерним прикладом давньої слов'янської топонімічної моделі, в основі якої лежить поєднання естетичного означення з географічним терміном. Такий тип композитного ойконіма відображає природні особливості місцевості та одночасно виконує ідентифікаційну функцію в історико-культурному просторі.

16. Крижопіль (історична назва – пол. *Krzyżopol* (*Kryżopol*) [PWZ, s. 200]) – селище, адміністративний центр Крижопільської селищної громади Тульчинського району Вінницької області. Виникнення Крижополя пов'язане з будівництвом залізничної лінії Київ – Одеса, роботи над якою розпочалися влітку 1866 року. На момент заснування селище перебувало в приватному володінні Яніни Єловіцької (*Janina Jelowicka*, 1840–1865) [9, с. 187–188]. У 1873 році Крижопіль переходить у власність Юзефа Ярошинського (*Józef Jaroszyński*, 1826–1885) [9, с. 892]. У 1904 році місцевість успадковує Кароль Ярошинський (*Karol Jaroszyński*, 1878–1929) [9, с. 887]. Свою назву селище та залізнична станція отримали від розташованого за 17 км села *Крижопіль* (нині – село Високе), яке на той час вже мало сформовану топонімічну традицію. Існує кілька версій [13, с. 75–76] щодо походження ойконіма *Крижопіль*:

1. Сакральна-символічна версія: назва походить від великого хреста (*криж*), що стояв біля чумацької дороги поруч із селом. Згідно з цією версією, топонім *Крижопіль* утворено шляхом поєднання основи «криж» (від староукраїнського «хрест») і терміна «поле» / «піль»,

що вказує на поселення, розташоване в полі біля хрестоподібного орієнтира або сакрального об'єкта.

2. Географічна версія: назва пов'язується з географічним об'єктом – кряжем, що слугує природним вододілом між басейнами Південного Бугу й Дністра. Назва, відповідно, спершу мала форму *Кряжопіль*, яка пізніше трансформувалась у *Крижопіль*.

3. Зоонімічна версія: ойконім походить від назви птаха *крижень*; за цією версією, слово *криж* у поєднанні зі сполучним голосним *о* та суфіксом *-піль* (за аналогією з грецьким *polis* – місто) дало назву поселення.

Отже, назва *Крижопіль* репрезентує складну багаторівневу структуру формування ойконімів, характерну для південно-західного регіону України. Найбільш лінгвістично обґрунтованою виглядає перша версія – сакральньо-описова модель, де складова *криж* (хрест) вказує на християнську символіку, а компонент *піль* – на відкриту місцевість або поселення. У такий спосіб *Крижопіль* – це композитний ойконім сакральньо-просторового типу, в основі якого лежить поєднання релігійного знаку (хреста) з територіальним означенням (*піль / поле*), що відповідає моделі середньовічної та модерної топонімії східнослов'янських земель.

17. Шептицький (історичні назви – пол. *Krystynopol* [SNM, s. 221], *Кристинопіль* [11], *Червоноград* (1951–2004)) – місто, адміністративний центр Шептицького району Львівської області. Місто засноване в другій половині XVII століття й отримало назву *Кристинопіль* на честь Христини з роду Любомирських, дружини магната Фелікса Казимира Потоцького (†1702) [30, s. 19]. У різні періоди в місті мешкали видатні представники родини Потоцьких. Серед них – Катажина Коссаковська (*Katarzyna Kossakowska*, 1722–1803), Юзефа Потоцька (*Józefina Potocka*, 1752–1798) [9, с. 518–519], Станіслав Потоцький (*Stanisław Potocki*, 1751–1805) [9, с. 559–560]. У Кристинополі також відомий барський і торговельний конфедерат Антоній Злотницький (*Antoni Złotnicki*, 1747–1830) ніс військову службу [9, с. 240]. У XX столітті, унаслідок політичних змін та радянської топонімічної політики, назву міста було змінено на *Червоноград* (1951), а згодом – у 2024 році – перейменовано на *Шептицький*, на честь митрополита Андрея Шептицького.

Первісна назва *Кристинопіль* є прикладом антропонімічного ойконіма, утвореного від імені шляхетної особи – Христини Потоцької. Такий тип топонімів широко використовувався в Речі Посполитій і відображав функціональну прив'язаність географічного простору до магнатської родини, яка здійснювала колонізацію, забудову й адміністративне управління. Закінчення *-піль* (від пол. – *pol*) вказує на поширену в польській топонімії модель, що поєднувала особове ім'я з терміном, пов'язаним із «містом», «поселенням», «полем».

18. Соснівце (історичні назви – пол. *Ludwipol* [SG, V, s. 477], *Людвиніль* до 1946 р. [16]) – селище, адміністративний центр Соснівської селищної громади Рівненського району Рівненської області. У цій місцевості в молоді роки мешкав Антоні Анджейовський (*Antoni Andrzejowski*, 1785–1865) [9, с. 27].

Назву *Людвиніль* поселення отримало з моменту його заснування на початку XVIII століття. За поширеною версією, вона була надана на честь Людвіки – дружини одного з фундаторів поселення [Ков., с. 76]. Це відповідає традиційній практиці найменування населених пунктів шляхом увічнення імен шляхетних осіб, що виконувала як меморіальну, так і власницьку функцію в просторі Речі Посполитої. Назва *Людвиніль* – приклад антропонімічного композитного ойконіма, сформованого внаслідок поєднання особового імені *Людвіка / Людвіга* та форманта *-піль / -pol*, який має давньогрецьке походження (*πόλις* – «місто») і закріпився в слов'янській ойконімії внаслідок польсько-грецьких структурних аналогій [ЕСТ, с. 444–445].

19. Маріямпіль (історичні назви – пол. *Mariampol* [SNM, s. 266], *Маринопіль* (у період з 1946 до 2004)) – село в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області, розташоване на лівому березі річки Дністер. Населений пункт заснував у 1691 році Станіслав Ян Яблонівський (*Stanisław Jan Jabłonowski*, 1634–1702) [9, с. 867]. Утворення містечка тісно пов'язане з легендою. Згідно з переказом, під час одного з бойових зіткнень із татарами

гетьман Яблоновський, потрапивши в оточення, вигукнув: «*Ісусе, Маріє, врятуйте мене!*», після чого йому вдалося врятуватися. Уважаючи це чудесним спасінням, Яблоновський на знак вдячності розпочав на лівому березі Дністра, біля підніжжя села Вовчків (на території поселення Чортків), будівництво оборонного замку та заклав містечко, якому надав назву Маріямполь [30]. Іменування *Маріямпіль* є прикладом сакралізованого ойконіма, утвореного на основі християнської молитви-звернення «*Ісусе, Маріє!*», виголошеної в критичний момент засновником поселення – гетьманом Станіславом Яном Яблоновським. Назви від імені Марії (*Maria*) у поєднанні з формантом *-піль* (від грец. *πόλις* – «місто») відповідає продуктивній моделі утворення топонімів у польській і ширшій європейській ойконімії, яка передбачає поєднання особового або сакрального елемента з ознакою поселення. Зміна назви на *Маринопіль* у 1946 році в межах радянської топонімічної політики була частиною процесу усунення релігійних елементів із назв населених пунктів. Повернення до історичної форми *Маріямпіль* у 2004 році відображає тенденцію до відновлення історико-культурної спадщини та сакральної складової місцевої ідентичності.

20. Мелітополь (історичні назви – *Киз-Яр* до 1815 року, *Новоолександрівка* до 1842 року) – місто, розташоване в Запорізькій області України. У Мелітополі деякий час проживав Чеслав Нейман (*Czesław Neyman*, 1852–1906) [9, с. 441]. Засноване в 1784 році за ініціативою князя Григорія Потьомкіна, поселення з самого початку передбачалося назвати *Мелітополем*, що відображало античну традицію надання населеним пунктам символічних назв [Янко, с. 226]. Назва походить від грецького (*ή*) *Μελιτόπολις* – «Медове місто», що є поєднанням слів *μέλιτος* (*melitos*, «мед») та *πόλις* (*polis*, «місто»). Такий вибір імені вказував на прагнення асоціювати нове поселення з родючістю, достатком і привабливістю для переселенців [6]. Назва *Мелітополь* має штучно створене античне коріння, що відповідає імперській традиції XVIII століття й утілює символіку родючості та цивілізаційної наступності. Перехід від тюркської назви *Киз-Яр* через імперську *Новоолександрівку* до елінізованої *Мелітополь* свідчить про послідовну зміну культурно-історичних орієнтирів у процесі колонізації та інтеграції південноукраїнських земель до складу Російської імперії.

21. Миропіль (історичні назви – пол. *Miropol*, *Мирополь* [PWZ, s. 504]) – селище, розташоване в Житомирському районі Житомирської області. Поселення засноване в XVI столітті [14]. У XVIII столітті Миропіль перебував у приватній власності Антонія Бенедикта Любомирського (*Antoni Benedykt Lubomirski*, 1718–1761) [9, с. 362]. Назва *Миропіль* є характерним прикладом українського ойконіма, що виник шляхом основоскладання двох апелятивів: *мир* («згода», «спокій», «громада», «народ») і *поле* («відкрита місцевість», «рівнина»). У структурі композитів компонент *поле* виступає з нульовим закінченням і зазнає закономірного чергування голосних *e / i* в новозакритому складі (від *поле* → *піль*) [Бучко, с. 317]. Назва передає уявлення про мирну, злагоджену громаду, що мешкала на відкритій місцевості, яка цілком узгоджується з географічною та історичною специфікою регіону.

22. Михайлівка (історичні назви – пол. *Michalpol*, *Михалполь* [PWZ, s. 258]) – село, розташоване в складі Розсошанської сільської громади Хмельницького району Хмельницької області. Історичні джерела засвідчують, що місцевість із такою назвою заснував у XVIII столітті Міхал Йозеф Жевуський (*Michał Józef Rzewuski*, †1770) [9, с. 214]. Назва *Михайлівка*, що функціонує з 1946 року як офіційна [Свгнх, с. 316], правдоподібно, походить від імені засновника – Міхала (*Michał*) Жевуського. Такий тип найменування є звичним для українського ойконімного простору й відповідає антропонімічному принципу номінації: назва населеного пункту утворюється від особового імені шляхом додавання продуктивного форманта *-івка*, який вказує на приналежність або заснування певною особою. Історична назва *Michalpol* (у транслітерації – *Михалполь*) також підтверджує зв'язок з іменем власника й відтворює характерну для польської ойконіміки модель утворення назв із компонентом *-pol* (від лат. *polis*, гр. *πόλις* – «місто», «поселення»). Отже, назва *Михайлівка* є еволюційною формою історичної назви *Michalpol*, адаптованою до норм української мови та системи географічних найменувань у період після 1946 року.

23. Ольгопіль (історичні назви – *Рогузка Чечельницька*, [ІМСВнц, с. 588], пол. *Olhopol* [SG, VII, s. 481]) – село, розташоване в Ольгопільській сільській громаді Гайсинського району Вінницької області. За згодою імператриці Катерини II, один із новостворених повітів Подільської губернії отримав назву *Ольгопольський* – на честь її онуки, великої княжни Ольги Павлівни, доньки цесаревича Павла Петровича (майбутнього імператора Павла I). Повітовим центром став населений пункт, який отримав імперську назву *Ольгополь* [ІМСВнц, с. 588]. Село Ольгопіль стало місцем народження Ванди Вахновської-Скорупської (*Wanda Wachnowska-Skorupska*, 1908–1994) [9, с. 704].

Назва *Ольгопіль* має штучне антропонімне походження і є композитом з імені *Ольга* та грецького за походженням компонента *-піль* (від *πόλις* – «місто», «поселення»). Цей елемент активно вживався в імперській топоніміці XVIII–XIX ст. у формуванні назв, покликаних підкреслювати зв'язок з керівною династією чи наближеними до неї особами. У такий спосіб формувалася символічна географія імперії, що мала на меті укріплення легітимності влади на нових територіях.

24. Старий Остропіль (історичні назви – *Острополь* [SNM, s. 329], пол. *Ostropol*, *Ostropіль*, до 1946 р. [Свгнх, с. 351]) – село, розташоване в Староостропільській сільській громаді Хмельницького району Хмельницької області. Заснував як місто у 1576 році відомий державний і військовий діяч Великого князівства Литовського – князь Костянтин Острозький [15, с. 112]. У 1946 році, у рамках радянської топонімічної політики, назву *Остропіль* було змінено на *Старий Остропіль* – з урахуванням історичної спадщини населеного пункту. В Острополі народився Роман Бнінський (*Roman Bniński*, 1826–1912) [9, с. 54]. Назва *Остропіль* має кілька конкуруючих етимологічних версій:

1. Фортифікаційна гіпотеза: походження від слова *остріг* – «невелика оборонна споруда», у поєднанні з компонентом *-піль* (від *поле*, *місцевість*). У такій інтерпретації *Остро(з)піль* означає «поселення при укріпленні на відкритій місцевості».

2. Географічна гіпотеза: можливе утворення від словосполучення *острое поле* – вказівка на кам'янистий, твердий ґрунт, де розташоване поселення [Свгнх, с. 441].

3. Антропонімна (посесивна) гіпотеза: найбільш імовірна – назва походить від імені засновника – Костянтина Острозького. У цьому випадку *Остро(зького)піль(іс)* може трактуватись як «поле (або поселення), що належить Острозькому» [15, с. 115]. Це типова модель посесивної ойконімії, властива для іменування поселень за прізвищем або родом засновника.

Топонім *Остропіль* є глибоко вкоріненим у місцеву історію і має складну багаторівневу структуру. Його походження, імовірно, антропонімне, із прямим зв'язком до засновника – князя Острозького, що характерно для шляхетської традиції найменування міст. Зміна назви на *Старий Остропіль* у 1946 році відображає радянську адміністративно-топонімічну практику, яка водночас зберегла ключовий елемент історичної ідентичності села.

25. Севастополь (від грец. *Σεβαστοῦπολη* – «імператорське місто») – портове місто, розташоване на території Кримського півострова. Є одним із 27-ми адміністративних регіонів України. Засноване в 1783 році після анексії Кримського ханства Російською імперією. У 1784 році за наказом Катерини II місто отримало офіційну назву *Севастополь* [Янко, с. 315]. У 1910 році в Севастополі поселився Броніслав Матієвіч-Мацеєвіч (*Bronisław Matyjewicz-Maciejewicz*, 1882–1911) [9, с. 410]. Назви грецького походження, як-от *Севастополь*, були характерними для низки новозаснованих міст Північного Причорномор'я в кінці XVIII століття [23]. Назва *Севастополь* є класичним прикладом штучного імперського топоніма, що формувався під впливом грецької мови та політичної ідеології. Від грецького *σεβαστός* (*sebastos*) – «імператорський», «величний» і *πόλις* (*polis*) – «місто». Ойконім демонструє прагнення імперії закріпити своє панування не лише адміністративно, а й символічно – через перейменування територій у дусі античної спадщини.

26. Сімферополь (історична назва – *Ак-Мечеть*) – місто, столиця Автономної Республіки Крим, адміністративний центр Сімферопольського району. Засноване в 1784 році на місці

давнього кримськотатарського поселення [ЕСТ, с. 430]. У Сімферополі в 1906 році помер Чеслав Нейман (*Czesław Neyman*, 1852–1906) [9, с. 441]. З містом також пов'язані: Владислав Городецький (*Władysław Horodecki*, 1863–1930) [9, с. 103]; Марія Джевецька (*Maria Drzewiecka*, 1846–1933) [9, с. 158]; Зигмунт Войніч-Сяножецький (*Zygmunt Wojnicz-Sianożęcki*, 1880–1940) [9, с. 774]. Сучасна назва міста була надана в рамках загальної урядової стратегії Російської імперії кінця XVIII століття, що передбачала присвоєння новозаснованим містам Північного Причорномор'я античних (давньогрецьких) назв. Ойконім *Сімферополь* походить від грец. *ἡ Συμφερόπολις*, що перекладається як «місто користі» або «місто, що приносить загальне благо» (*συμφέρω* – «приносити користь, бути вигідним», *πόλις* – «місто») [19]. Назва відображає просвітницьку та утопічну ідеологію імперського урядування, яка покликана була створити в уявленні підданих образ нових цивілізованих центрів на колонізованих територіях. Ойконім не має органічного зв'язку з автохтонною татарською назвою *Ак-Мечеть*, що, навпаки, відображала ісламський, тюркський пласт історії Криму. У такий спосіб, назва *Сімферополь* символізує процес витіснення попередньої культурної ідентичності та нав'язування нової імперської моделі національного простору.

22. **Теофіполь** (історичні назви – *Камень-Чолганський* до 1740 року, пол. *Teofilpol*, *Teofipol* [Свґнх, с. 441]) – селище, адміністративний центр Теофіпольської селищної громади Хмельницького району Хмельницької області. Уперше згадується в письмових джерелах у першій половині XV століття під назвою *Камень*, пізніше походить розширене найменування *Камень-Чолганський* від прізвища власників Чолганських [ІМСХмн, с. 528]. У 1833 році в Теофіполі перебував у науково-освітніх цілях Ян Совінський (*Jan Sowiński*, 1796–1862) [9, с. 744]. Існує кілька гіпотез щодо етимології сучасної назви *Теофіполь*:

1. Антропонімна гіпотеза: назва селища постала на честь його власниці – *Теофілії Яблонівської* (1677–1754) [SG, XII, s. 298]. Це поширений для XVIII століття випадок найменування поселень за іменами фундаторів або власників, особливо серед шляхетських маєтків.

2. Символічно-грецька інтерпретація: згодом назва *Теофіполь* почала сприйматись як складене утворення з давньогрецьких компонентів: *Θεός* (*Theos*) – «Бог» і *πόλις* (*polis*) – «місто» [7]. Така інтерпретація є пізнішим переосмисленням, але вона узгоджується з традицією створення так званих античних ойконімів, що були особливо поширені в XVIII–XIX ст.

Отже, ойконім *Теофіполь* є класичним прикладом антропонімного та псевдогрецького топоніма, який поєднує шляхетську традицію іменування поселень з модою на античну символіку. Незважаючи на свою штучну етимологізацію, назва стала невід'ємною частиною локальної ідентичності.

23. **Терешпіль** (історична назва – *Терешполь*, пол. *Tereszpol* [PWZ, s. 288]) – село, розташоване в Хмельницькому районі Вінницької області України. Село згадується в контексті подій Барської конфедерації, її представників: Казімежа Пуласького (*Kazimierz Pułaski*, 1745–1779) та його брата Антонія Пуласького (*Antoni Pułaski*, 1747–1813) [9, сс. 611, 615].

Походження топоніма *Терешпіль* має кілька версій. Найпоширенішою є етимологія, що виводить назву від особового імені *Терешко* – першого поселенця, який нібито оселився на цих землях і розпочав будівництво поселення в полі [17, с. 256]. Така версія є типовою для народної топонімії, у якій назви населених пунктів формуються на основі імен перших поселенців у поєднанні з описовими географічними орієнтирами.

Інша версія ґрунтується на можливому зв'язку назви з іменем власниці земель – *Тереса*, що дало підставу для первинної форми *Тересполь*, яка з часом трансформувалася у *Терешполь* [SNM, s. 464], а пізніше – у сучасну форму *Терешпіль*. Цю гіпотезу опосередковано підтверджує наявність однойменного міста *Тересполь* (пол. *Terespol*) у східній Польщі (Підляшшя), названого на честь Терези – дружини віленського каштеляна Юзефа Богуслава Слушки, який надав цій місцевості статус міста [SENG, s. 243]. Традиція надання географічних назв на честь власниць жінок є характерною для польської шляхетської топонімічної культури

XVII–XVIII століть. Отже, назва *Терешпіль* є результатом багатшарового ономастичного процесу, у якому поєднуються елементи народної (антропонімної) і шляхетської (антропотитулярної) топонімії. У першому випадку назва виводиться з імені першого поселенця, що відповідає традиційній моделі формування назв за типом «особа + ландшафтний елемент». У другому випадку, імовірно, більш формалізованому, *Терешпіль* постає як вторинна адаптація шляхетського топоніма *Тересполь*, поширеного в Речі Посполитій. Така еволюція назви свідчить про вплив польської топонімічної традиції на формування місцевих назв на Поділлі в умовах культурного взаємовпливу.

24. **Тернопіль** (історичні назви – пол. *Tarnopol* [SNM, s. 461], *Тарнополь* – до 1944 р., *Тернополь* [ЕСТ, с. 469]) – місто, адміністративний центр Тернопільської області. Заснування міста пов'язане з діяльністю польського шляхтича та воєначальника Яна Амора Тарновського, який отримав ці землі в дарунок від короля Сигізмунда I Старого [Янко, с. 350]. Пов'язаний з містом Адам Подоський (*Adam Podoski*, 1866–1938) [9, с. 491]. Юзеф Потоцький (*Józef Potocki*, 1673–1751) був фундатором домініканського монастиря в Тернополі [9, с. 589]. Існує дві основні гіпотези походження ойконіма *Тернопіль / Тарнополь*:

1. Антропонімна гіпотеза: назва *Тарнополь* могла походити від імені засновника – Яна Амора Тарновського, з доданням компонента *-поль*, що інтерпретується як скорочення від грец. *πόλις* – «місто» [Ант., с. 244]. Така практика, коли міста називалися на честь власників чи засновників шляхом поєднання їхнього імені або прізвища з елементом *-поль*, була поширеною в Речі Посполитій (пор. *Тарнобжег*, *Тарногород* – назви, що походять від прізвища Тарновських [SENG, s. 242]).

2. Етимологія від природного об'єкта: згідно з іншою версією, назва *Тарнополь / Тернопіль* утворена від поєднання пол. *tarn* – «терен» (терновий кущ) та *pole* – «поле» [ІМСТерн, с. 66]. Це підтверджується першими письмовими згадками у формі *Tarnopole*. У цій версії відбувається закономірне фонетичне чергування голосних *-o/-i-* в новозакритому складі при переході до сучасної форми *Тернопіль* із чоловічим родом, що типово для давньої української топоніміки, але не характерно для штучних композитів XVIII–XIX ст. з другим компонентом *-поль*, які імітували грецький *πόλις* [ЕСТ, с. 469].

Отже, назва *Тернопіль* є полісемічним ойконімом, який поєднує в собі два можливих витоки: а) шляхетсько-антропонімний – від прізвища Тарновський; б) географічно-природничий – від тернового поля. З огляду на ранню форму згадки (*Tarnopole*) та фонетичні закономірності, етно-природна версія вважається більш автентичною. Водночас популярність грецьких формантів *-поль/-поліс* у тогочасній топонімії не виключає символічної подвійності назви, що закріпилася в різних етапах історичного функціонування міста.

25. **Томашпіль** (історичні назви – пол. *Tomaszpol* [SNM, s. 469], *Томашполь* [БЮЗО, с. 1158]) – селище міського типу, розташоване на східному Поділлі, на берегах річки Томашпільки (притоки Русави), уходить до складу Тульчинського району Вінницької області. Уперше згадується в історичних джерелах на початку XVII століття, коли регіон перебував у складі Речі Посполитої [ІМБСВнц, с. 576]. У Томашполі народився Станіслав Войцех Потоцький (*Stanisław Wojciech Potocki*, 1837–1884) [9, с. 574]. На початковому етапі свого розвитку поселення перебувало у володінні Яна Замоїського (*Jan Zamoyski*, 1541–1605). У такий спосіб *Tomaszpol* міг бути названий як «поле Томаша», тобто маєток, що асоціюється з представником родини – Томашом Замоїським (1594–1638) [25, с. 245]. Така модель назв була поширеною в тогочасній ойконімії Речі Посполитої, а згодом адаптована до української мовної системи як *Томашпіль*. Отже, ойконім *Томашпіль* відображає характерну для того періоду антропонімну традицію найменування поселень [ЕСТ, с. 475], закріплену в польсько-українській магнатській культурі.

27. **Томашпіль** (історичні назви – пол. *Tomaszpol*, *Томашполь* [PWZ, s. 286]) – село, розташоване в Хмільницькій міській громаді Хмільницького району Вінницької області. Тут також є гідронім, пов'язаний з назвою поселення, – став *Томашпільський* [21, с. 98]. Історична згадка про існування поселення трапляється вже в першій половині XVII століття [SNM, s. 469]. У Томашполі Літинського повіту народився Едвард Тадеуш Белінський (*Edward Tadeusz Bieliński*,

1795–1864) [9, с. 43]. Від 1817 року селом володіла Феліція Івановська (*Felicja Iwanowska*, 1799–1876) [9, с. 242]. Точне походження назви *Томашпіль* остаточно не встановлено, однак найпоширеніша антропонімна гіпотеза – назва походить від імені одного з можливих ранніх власників або фундаторів поселення – Томаша (імовірно Томашевського) [28, с. 197], що відповідає поширеній на Поділлі традиції найменування сіл за іменем шляхтича чи магната. Така практика була типовою для місцевостей в Речі Посполитій. Назва *Томашпіль* є результатом основокладання: *Томаш* – власне ім'я, *-піль* – українська адаптація пол. *pole* або грецького *πόλις* («місто»), що вказує на поселення або населений пункт. Отже, назва *Томашпіль* є класичним прикладом антропонічного ойконіма, що відповідало культурі іменування поселень у Речі Посполитій.

28. Філіопіль (історичні назви – пол. *Filiopol*, [PWZ, s. 286]) – село, розташоване в межах Хмельницької міської громади Хмельницького району Вінницької області. Територія сучасного села впродовж XIX століття перебувала в приватному володінні шляхетської родини Івановських. Селом володіла Феліція Івановська (*Felicja Iwanowska*, 1799–1876) [9, с. 242]. Її іменем, за деякими джерелами, уже за життя власниці було названо поселення *Філіополь* [26, с. 202], що відповідало поширеній у XIX столітті традиції персоніфікованого найменування сіл. Відповідно, гідронім селища зберіг назву з характерним суфіксом *-ськ-* – *Філіопольський* став [21, с. 98]. Назва *Філіопіль* має антропонічне походження, поєднуючи ім'я власниці з грецько-латинською моделлю утворення топонімів: *філіо-* – імовірно, від латинської форми імені *Феліція* (*Felicia*), яке в польській традиції трапляється також у варіантах *Filicyja* [31]. Варіант *філіо-* є адаптованим до фонетичних норм польської шляхетської номінації і *-піль* – українська адаптація пол. *pole*. Комонім утворено від усеченого варіанта імені Філі (ція) + *-о-піль* → *Філіопіль*. Ойконім *Філіопіль* є яскравим прикладом жіночої антропонічної номінації. Отже, *Філіопіль* – це не лише географічна назва, а й культурно-історичний маркер, який фіксує жіноче ім'я в просторі соціальної пам'яті та ієрархії шляхетського ландшафту Поділля.

29. Косогірка (історичні назви – пол. *Frampol*, *Franpol* [PWZ, s. 230], *Фрамполь*, *Франпіль* (1926–1946) [Свґнх, с. 247]) – село, що входить до складу Ярмолинецької селищної громади Хмельницького району Хмельницької області. З XVIII століття територія сучасної Косогірки належала Теодору Потоцькому (*Teodor Potocki*, 1730–1812) [9, с. 577]. У містечку *Франпіль* народився Маврицій Гославський (*Maurycy Goslawski*, 1802–1834) [9, с. 121]. На межі XVIII–XIX століть населення містечка значно поповнилося завдяки єврейській колонізації, що була характерною для подільських містечок. Нову частину поселення почали називати *Фрамполь* (або *Франполь*, від пол. *Frampol*), а старіша християнська частина, за деякими джерелами, продовжувала називатися *Франівка* [4, с. 9–10]. Назва *Франпіль*, що використовувалася в 1926–1946 роках, є адаптацією польського (російського) варіанта до українського мовного середовища. Назва *Косогірка*, закріплена за селом після 1946 року, має географічно-місцевий характер і є прозорою за своєю етимологією: вона походить від поєднання слів *косо* («похилено», «навскіс») та *гірка* («пагорб»), тобто буквально — «похилий пагорб», що відображає морфологію місцевості [Свґнх, с. 247].

Попередній ойконім *Фрамполь* / *Франпіль* має інше походження – імовірно, утворений за зразком польських штучних назв із другим компонентом *-pol* (від *pole* або грецьк. *πόλις* – «місто»), із першим компонентом, має семантику прив'язаності до засновника чи функціональної ролі місцевості. Назва стала характерною саме для частини містечка, заселеної єврейською громадою, що вказує на етно-релігійне розшарування простору та окрему культурну ідентичність поселення. У такий спосіб ойконім *Фрамполь* / *Франпіль* – приклад інтеретнічного та конфесійного нашарування в топонімії Поділля, а назва *Косогірка* репрезентує радянську адміністративну практику уніфікації назв на користь географічно нейтральних або описових термінів. *Франполь* (пол. *Frampol*) – місцевість у східній Польщі. Належить до Білгорайського повіту Люблінського воєводства. Польські дослідники етимології назви виводять її від засновника поселення у XVIII ст. Франциска Бультера [SENG, s. 78–79], що є прикладом антропонічного ойконіма.

30. Чемєрпіль (історичні назви – пол. *Czemerpol* [SG, I, s. 792], *Чемирполь*, *Чемерполь* [Тпек, с. 97]) – село в Україні, розташоване в межах Заваллівської селищної громади Голованівського району Кіровоградської області. У першій половині XIX століття місцевістю володів Мечислав Потоцький (*Mieczysław Potocki*, 1799–1879) [9, с. 538]. Згідно з локальними переказами, село *Чемерпіль* отримало назву від імені першого поселенця – *Чемерука*, який у XVIII столітті нібито заснував тут хутір [Тпек, с. 97]. У цьому випадку назва має антропонімне походження: *Чемер-* (від особового імені чи прізвища) та *-піль*, як українська адаптація поширеного в польській ойконії компонента *-pol* / *-pole*, що означає «поле», «поселення».

Назва *Чемерпіль* є типовим прикладом антропонімного ойконіма, що походить від імені засновника (*Чемерука*) та уміщує компонент *-піль* як вказівку на заселену територію. Ойконім демонструє поєднання української усної традиції з польсько-шляхетською системою топонімічної фіксації, що була поширена в межах Правобережної України.

31. Ямпіль (історичні назви – пол. *Jampol*, *Ямполь* [PWZ, s. 206]) – місто, розташоване в Могилів-Подільському районі Вінницької області, на лівому березі річки Дністер, поблизу кордону з Республікою Молдова. Заснування поселення традиційно пов'язується з діяльністю Яна Замойського (*Jan Zamoyski*, 1541–1605). У джерелах 1570 року згадується замок *Янушпольський*, що, імовірно, дав початок майбутньому місту. До 1650 року поселення вже фігурує під назвою *Ямполь*, що свідчить про поступову фонетичну еволюцію та адаптацію назви до місцевої мовної традиції [10, с. 219]. У XVIII столітті важливу роль у розвитку Ямполья відіграв Антоній Протазій Яцек Потоцький (*Antoni Protazy Jacek Potocki*, 1761–1801) [9, с. 545]. Назва *Ямпіль* має складну структуру й відображає як історичну, так і мовну трансформацію: *Ян + поль* → *Янполь* → фонетична редукція → *Ямпіль*. Зміна відбулася під впливом української мовної системи: зникнення *n*, спрощення *o* → *i* у закритому складі, та редукція двох складових до легшої для вимови форми [10, с. 219]. Ойконім *Ямпіль* є типовим прикладом антропонімної топонімії, що сформувалася на основі імені засновника або власника поселення – Яна Замойського. Його поєднання з грецько-латинським компонентом *-піль* (адаптованим з *polis* / *pol*) відображає поширену в Речі Посполитій практику формування шляхетських урбанонімів.

32. Іванопіль (історичні назви – пол. *Janopol*, *Янополь* [PWZ, s. 356]) – село, розташоване в межах Іванівської сільської громади Хмельницького району Вінницької області. У XIX столітті поселення входило до маєтностей графа Альфреда Потоцького (*Alfred Potocki*, 1786–1862) [9, с. 522]. Історія заснування села та витоки його назви точно не задокументовано. Однак, згідно з адміністративними обліками XIX століття, у поселенні налічувалося лише 27 будинків, що свідчить про його незначний розмір і, вірогідно, порівняно пізнє виникнення – не раніше XVIII століття [SG, III, s. 414]. Історична назва *Янополь* є типовим антропонімним композитом, сформованим за моделлю, поширеною в польській топонімічній традиції, де перший компонент – *Jan* (відповідник імені Іван), а другий компонент – *-pol* (< гр. *polis* – «місто»), що в польсько-латинському варіанті топоніміки позначає заселений пункт, поселення або адміністративну одиницю. Назва *Janopol* буквально означає «місто Яна» (або «поселення, засноване Яном»). Це відповідає шляхетській практиці називання поселень на честь засновників або власників маєтків.

33. Іванопіль (історичні назви – пол. *Januszpol*, *Янополь* [PWZ, s. 514]) – селище міського типу, розташоване в межах Бердичівського району Житомирської області. Поселення тривалий час перебувало у володінні Северина Букаря (*Seweryn Bukar*, 1773–1853) [9, с. 70]. У 1891 році в Янушполі помер Міхал Єзерський (*Michał Jezierski*, 1811–1891) [9, с. 186]. У XVII столітті територія населеного пункту перебувала у володінні *Януша Острозького* – представника одного з найвпливовіших князівських родів Речі Посполитої. Від його імені, за поширеною в шляхетському середовищі практикою, було утворено назву поселення – *Янушполе*, пізніше трансформовану у *Янушпіль* (укр.) або *Januszpol* (пол.), що буквально означає «поле Януша» або «місто Януша» [12]. Отже, назва *Іванопіль* є трансформованим варіантом історичного ойконіма *Янушпіль*, що виник на основі антропоніма засновника або власника – Януша Острозького. Це класичний приклад персоніфікованої топонімії, характерної для земель Речі Посполитої. Зміна назви на *Іванопіль* відбила поступову національну трансформацію місцевої ідентичності та мовну

адаптацію в умовах зміни політичного устрою. Водночас зберігся змістовий зв'язок з первісною назвою, що підкреслює історичну спадковість топоніма.

Висновки. Проаналізовані ойконіми з формантами *-ніль / -поль*, поширені на теренах сучасної України, зокрема в межах Центральної України, засвідчують багаторівневу мовну та культурну стратифікацію. Їхня морфолого-етимологічна структура є результатом синтезу античної традиції найменування (зокрема через грецький елемент *polis*), польської антропонімної номінації шляхетського походження, а також процесів мовної адаптації й українізації, що активізувалися впродовж XIX–XX століть.

Назви населених пунктів, таких як *Філіопіль, Теофіполь, Томашпіль, Ямпіль, Іванопіль*, не лише фіксують у собі антропонімні маркери, пов'язані з представниками польської аристократії, а й постають у статусі мовно-культурних артефактів, що увиразнюють соціально-історичну пам'ять у топонімічному ландшафті України. Разом з тим назви типу *Адріанопіль, Костянтинопіль, Мелітополь, Севастополь* репрезентують іншу топонімічну парадигму – зразки ойконімів елліністичного походження, які не тільки зафіксували семантичні проєкції античної урбаністики, але й увійшли до просторового обрію присутності польської громади з Поділля. Життєвий шлях і громадська активність видатних польських діячів, таких як Феліція Івановська, Ян Совінський, представники роду Потоцьких, Владислав Городецький, Міхал Єзерський та інші, дозволяють глибше осмислити історико-культурну роль польської спільноти у формуванні локального і транскордонного культурного простору. Через призму ойконімії простежується стійкий зв'язок між мовною практикою та колективною історичною пам'яттю, яка репрезентується у трансформованих, але не втрачених топонімах.

Отже, топоніми із суфіксами *-ніль / -поль* становлять важливе джерело для дослідження локальної історії, інтеркультурної взаємодії польської та української спільнот, а також для вивчення етапів мовної еволюції на території України.

Умовні скорочення:

Drez – Aftanazy R. Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej. Wyd. drugie przejrzane i uzupełnione. T. 9 : Województwo podolskie. Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1996. 444 s.

PWZ – Epsztein T. Polska własność ziemiska na Ukrainie: Gubernia kijowska, podolska i wołyńska w 1890 r. Warszawa : Wydawn. Neriton, 2008. 618 s.

Rymut – Nazwy miejscowe Polski: historia, pochodzenie, zmiany / red. K. Rymut. Kraków : Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego PAN, 2003. T. 5 : Ko-Ky. 533 s.

SENG – Malec M. Słownik etymologiczny nazw geograficznych Polski. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2003. 290 s.

SG – Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. Warszawa, 1880–1902. T. I–XV.

SNM – Pluskota T. Słownik nazw miejscowych i ich wariantów od XVI do XVIII wieku: województwo bełskie, ruskie, wołyńskie, podolskie, braclawskie. Bydgoszcz : Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, 2019. 578 s.

Ант. – Антонюк Д. Замки і резиденції в Україні, пов'язані з польськими родами. Вінниця : ТВОРИ, 2023. 720 с.

Бучко – Бучко Д. Інверсійний словник ойконімів. Lublin : Redakcja Wydawnictwa KUL, 2001. 325 s.

БЮЗО – Довнар-Запольский М. В. Весь Юго-Западный край: справочная и адресная книга по Киевской, Волынской, Подольской губерниям. Киев, 1913. 1158 с.

ЕСТ – Лучик В. В. Етимологічний словник топонімів України. Київ : ВЦ «Академія», 2014. 544 с.

ІМСВнц – Історія міст і сіл української РСР : у 26 т. Вінницька область / ред. П. Т. Тронько. Київ : АН УРСР Ін-т історії – Головна ред. УРЕ АН УРСР, 1972. 777 с.

ІМСДон – Історія міст і сіл української РСР : у 26 т. Донецька область / ред. П. Т. Тронько. Київ : АН УРСР Ін-т історії – Головна ред. УРЕ АН УРСР, 1970. 992 с.

ІМСК – Історія міст і сіл української РСР : у 26 т. Київська область / ред. П. Т. Тронько. Київ : АН УРСР Ін-т історії – Головна ред. УРЕ АН УРСР, 1971. 792 с.

ІМСЛуг – Історія міст і сіл Української РСР : у 26 т. Луганська область / ред. П. Т. Тронько. Київ : АН УРСР Ін-т історії – Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1968. 939 с.

ІМСТерн – Історія міст і сіл Української РСР : у 26 т. Тернопільська область / ред. П. Т. Тронько. Київ : АН УРСР Ін-т історії – Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1973. 638 с.

ІМСХмн – Історія міст і сіл української РСР : у 26 т. Хмельницька область / ред. П. Т. Тронько. Київ : АН УРСР Ін-т історії – Головна ред. УРЕ АН УРСР, 1971. 708 с.

ІМСЧрк – Історія міст і сіл української РСР : у 26 т. Черкаська область / ред. П. Т. Тронько. Київ : АН УРСР Ін-т історії – Головна ред. УРЕ АН УРСР, 1972. 788 с.

Ков. – Коваль А. П. Знайомі незнайомці: Походження назв поселень України. Київ : Либідь, 2001. 304 с.

Свгнх – Торчинська Н. М., Торчинський М. М. Словник власних географічних назв Хмельницької області. Хмельницький : Авіст, 2008. 549 с.

Снм – Списки населенных мест Российской Империи / ред. И. Вильсон. Санкт-Петербург : Центральный статистический комитет Министерства внутр. дел, 1863. Т. 8 : Екатеринославская губерния с таганрогским градоначальством. Список населенных мест по сведениям 1859 года. 152 с.

Тпек – Труды Подольского епархиального историко-статистического комитета. Вып. 9: Приходы и церкви Подольской епархии / под ред. Е. Сецинского. Каменец-Плодольск, 1901. 1267 с.

УРЕ – Українська радянська енциклопедія : у 12 т. / гол. ред. М. П. Бажан ; редкол.: О. К. Антонов та ін. 2-ге вид. Київ : Головна редакція УРЕ, 1977. Т. 1 : А – Борона. 542 с.

Янко – Янко М. Т. Топонімічний словник України. Київ : Знання, 1998. 432 с.

Список використаних джерел та літератури

1. Бучко Д. Українські ойконіми з компонентами -город/-град та -піль/-поль, -пілля, -поле на загальнослов'янському тлі. *До джерел : зб. наук. пр. на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя*. 2004. Т. 1. С. 243–253.
2. Вишпіль. *Житомирські новини – Суспільно-інформаційний ресурс громади*. 2019. URL: <http://www.novini-zt.info/dealers/vishpil.html> (дата звернення: 24.05.2025).
3. Войтов О. М. Первомайськ : нарис-путівник. Первомайськ: Самойлов, 2022. 157 с.
4. Дика Л. Л. Ойконімія Східного Поділля XIV–XX ст. : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Тернопіль, 2009. 176 с.
5. Забанджала М. Список давніх унійних парафій на території сучасної Кам'янець-Подільської єпархії УГКЦ. *Новини* *УГКЦ*. 2017. URL: https://archives.ugcc.ua/documents/spisok_davnih_uniynih_parafiy_na_teritorii_suchasnoi_kamyanetspodilskoi_eparhii_ugkts_78673.html (дата звернення: 22.11.2025).
6. Інтеркультурний путівник. Мелітополь. Мелітополь, 2019. 50 с. URL: https://stan.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/STAN.put_Melitopol.pdf (дата звернення: 17.05.2025).
7. Історія краю – Теофіпольська ЦРБ. Теофіпольська ЦРБ. 2020. URL: http://teofcrb.zzz.com.ua/history_of_the_region (дата звернення: 31.05.2025).
8. Історія села Загайпіль, Назірна та Кобилиць. Підгайчиківська сільська рада Івано-Франківська обл., Коломийський р-н, с. Підгайчики. Підгайчиківська сільська рада. 2021. URL: <https://surli.cc/uipiuc> (дата звернення: 26.05.2025).
9. Колесник В. Відомі поляки в історії Вінниччини : біографічний словник. Вінниця : ВМГО «Розвиток», 2007. 1008 с.
10. Котович В. В. Ойконімічний простір України: ономастичний та лінгвокультурологічний аспекти : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01. Луцьк, 2020. 845 с.
11. Кристинополь. Енциклопедія Сучасної України. 2014. Т. 15. URL: <https://esu.com.ua/article-1610> (дата звернення: 28.05.2025).
12. Кругликов Л. В. Івано-Полі. Енциклопедія Сучасної України. 2011. Т. 11. URL: <https://esu.com.ua/article-13411> (дата звернення: 03.06.2025).
13. Кругляк Ю. М. Ім'я вашого міста: походження назв міст і селищ міського типу Української РСР. Київ : Наук. думка, 1978. 154 с.
14. Кухарук А. Д., Гиндич В. П. Миропіль. Енциклопедія Сучасної України. 2018. Т. 20. URL: <https://esu.com.ua/article-65366> (дата звернення: 29.05.2025).
15. Липко С. А. З історії заснування міста Острополь. *Український історичний журнал*. 1974. № 3. С. 112–115.
16. Ляшук В. О., Масний О. С. Соснове, Березнівський район, Ровенська область. Історія міст і сіл Української РСР. 2016. URL: <https://ukrskr.com.ua/rovenska/bereznivskiy/sosnove-bereznivskiy-rayon-rovenska-oblast> (дата звернення: 28.05.2025).
17. Маринич В. М., Михалиця О. А. Величайся, Хмельницький Роде. Вінниця : Твори, 2020. 576 с.
18. Михалинчук Т. Є. В полях лежить село моє чудове. Історія сіл Держанівка, Софіївка, Терешпіль, Українське. Житомир : Євенок О. О., 2020. Т. 62 : Моя Вінниччина. 440 с.
19. Мустафін О. Вигадані міста Причорномор'я. Краплені карти Російської імперії. *Новини Еспресо. espreso.tv*. 2022. URL: <https://espresso.tv/vigadani-mista-prichornomorya-krapleni-karti-rosiyskoi-imperii> (дата звернення: 30.05.2025).
20. Острозька давнина / ред.: І. Пасічник, І. Тесленко. Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька акад.», 2019. Т. 6. 496 с.
21. Павликівська Н. Мікрогідронімія Вінниччини: від емпірики до узагальнень : монографія. Вінниця : Планер, 2014. 292 с.
22. Подкопаєва Н., Сидорчук Т. Мов два крила – Антопіль і Марківка. Житомир : Євенок О. О., 2020. Т. 59 : Моя Вінниччина. 512 с.

23. Роздобудько А. Г. До родинних зв'язків Яблоновських (гербу Prus III). *Житомиру – 1120 (884 –2004)* : науковий збірник «Велика Волинь». 2004. Т. 31. С. 154–157.
24. Рубрика – до дня громади. *Війтівецька сільська територіальна громада*. 2023. URL: <https://viitivtsi-gromada.gov.ua/news/1692011482/> (дата звернення: 26.05.2025).
25. Сіцинський Ю. Поділля під владою Литви / упоряд.: Д. Вашук, М. Мошак. Кам'янець-Подільський, 2009. 160 с.
26. Тобою, краю мій, живу... Хмільниччина: події, особи, час : довідник / упоряд.: М. Дорош, В. Степанюк. Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2013. 248 с.
27. Указ Президії Верховної Ради УРСР від 07.06.1946 «Про збереження історичних найменувань та уточнення ... назв ... Вінницької області». *Вікіджерела – вільна бібліотека*. 2019. URL: <https://surli.cc/yoafyt> (дата звернення: 26.05.2025).
28. Czernecki J. Mały Król na Rusi i jego stolica Krystynopol. Kraków : Księgarnia J. Czerneckiego, 1938. 501 s.
29. Czołowski A. Z przeszłości Jezupola i okolicy. Lwów : Gubrynowicz i Schmidt, 1890. 163 s.
30. Dorosz S. Historia Mariampola. *Kurier galicyjski. Dodatek specjalny*. 2008. 31 lipca. S. 2. URL: https://www.duszki.pl/kurier_galicyjski/artykuly/2008_07_31/KG_14-66_dodatek_specjalny.pdf (дата звернення: 10.04.2025).
31. Waleczek A. Mówią, że to najszcześliwsze imię. Było modne w latach 20-tych i wraca do łask. TOP.PL – lifestyle, poradniki, przepisy, ciekawostki. 2024. URL: <https://top.pl/styl-zycia/news-mowia-ze-to-najszczesliwsze-imie-bylo-modne-w-latach-20-tych,nId,7773194> (дата звернення: 02.06.2025).

References (translated & transliterated)

- Drez** –Aftanazy, R. (1996). *Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej [The history of residences in the former borderlands of the Polish-Lithuanian Commonwealth]*. Vol. 9: *Województwo podolskie [Podolia Voivodeship]*. Wyd. drugie przejrzone i uzupełnione. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich [in Polish].
- PWZ** – Epsztajn, T. (2008). *Polska własność ziemiska na Ukrainie: Gubernia kijowska, podolska i wołyńska w 1890 r. [Polish land ownership in Ukraine: Kiev, Podolia and Volhynia Governorates in 1890]*. Warszawa: Wydawn. Neriton [in Polish].
- Rymut** – Rymut, K. (2003). *Nazwy miejscowe Polski: historia, pochodzenie, zmiany [Polish place names: history, origins, changes]*. (Vol. 5: Ko–Ky). Kraków: Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego PAN [in Polish].
- SENG** – Malec, M. (2003). *Słownik etymologiczny nazw geograficznych Polski [Etymological dictionary of geographical names of Poland]*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN [in Polish].
- SG** – *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich [Geographical dictionary of the Kingdom of Poland and other Slavic countries]*. (1880–1902). Vols. I–XV. Warszawa [in Polish].
- SNM** – Pluskota, T. (2019). *Słownik nazw miejscowych i ich wariantów od XVI do XVIII wieku: województwo belskie, ruskie, wołyńskie, podolskie, braclawskie [Dictionary of local names and their variants from the 16th to the 18th century: Belz, Ruthenian, Volhynian, Podolia, Braclaw Voivodeships]*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego [in Polish].
- Ant.** – Antoniuk, D. (2023). *Zamky i rezydentsii v Ukraini, poviazani z polskymy rodamy [Castles and residences in Ukraine, connected with Polish people]*. Vinnytsia: TVORY [in Ukrainian].
- Buchko** – Buchko, D. (2001). *Inversiyni slovnyk oikonimiv [Inversion dictionary of oikonyms]*. Lublin: Redakcja Wydawnictwa KUL [in Ukrainian].
- VIUZO** – Dovnar-Zapolskyi, M. V. (1913). *Ves Yugo-Zapadnyi kraj: spravochnaia i adresnaia kniga po Kievskoi, Volynskoi, Podolskoi guberniiam [The entire Southwestern Territory: reference and address book for the Kyiv, Volyn, and Podolsk provinces]*. Kiev [in Russian].
- EST** – Luchyk, V. V. (2014). *Etymolohichnyi slovnyk toponimiv Ukrainy [Etymological dictionary of toponyms of Ukraine]*. Kyiv: VTs «Akademiiia» [in Ukrainian].
- IMSVnts** – Tronko, P. T. (Ed.). (1972). *Istoriia mist i sil ukrainskoi RSR: u 26 t. Vinnytska oblast [History of cities and villages of the Ukrainian SSR: in 26 volumes. Vinnytsia region]*. Kyiv: AN URSSR In-t istorii – Holovna red. URE AN URSSR [in Ukrainian].
- IMSDon** – Tronko, P. T. (Ed.). (1970). *Istoriia mist i sil ukrainskoi RSR: u 26 t. Donetsk oblast [History of cities and villages of the Ukrainian SSR: in 26 volumes. Donetsk region]*. Kyiv: AN URSSR In-t istorii – Holovna red. URE AN URSSR [in Ukrainian].
- IMSK** – Tronko, P. T. (Ed.). (1971). *Istoriia mist i sil ukrainskoi RSR: u 26 t. Kyivska oblast [History of cities and villages of the Ukrainian SSR: in 26 volumes. Kyiv region]*. Kyiv: AN URSSR In-t istorii – Holovna red. URE AN URSSR [in Ukrainian].
- IMSLuh** – Tronko, P. T. (Ed.). (1968). *Istoriia mist i sil Ukrainskoi RSR: u 26 t. Luhanska oblast [History of cities and villages of the Ukrainian SSR: in 26 volumes. Luhansk region]*. Kyiv: AN URSSR In-t istorii – Holovna redaktsiia URE AN URSSR [in Ukrainian].
- IMSTern** – Tronko, P. T. (Ed.). (1973). *Istoriia mist i sil Ukrainskoi RSR: u 26 t. Ternopilska oblast [History of cities and villages of the Ukrainian SSR: in 26 volumes. Ternopil region]*. Kyiv: AN URSSR In-t istorii – Holovna redaktsiia URE AN URSSR [in Ukrainian].

IMSKhmn – Tronko, P. T. (Ed.). (1971). *Istoriia mist i sil ukrainskoi RSR: u 26 t. Khmelnytska oblast [History of cities and villages of the Ukrainian SSR: in 26 volumes. Khmelnytskyi region]*. Kyiv: AN URSS In-t istorii – Holovna red. URE AN URSS [in Ukrainian].

IMSchrk – Tronko, P. T. (Ed.). (1972). *Istoriia mist i sil ukrainskoi RSR: u 26 t. Cherkaska oblast [History of cities and villages of the Ukrainian SSR: in 26 volumes. Cherkasy region]*. Kyiv: AN URSS In-t istorii – Holovna red. URE AN URSS [in Ukrainian].

Kov. – Koval, A. P. (2001). *Znaiomi neznaiomtsi: Pokhodzhennia nazv poselen Ukrainy [Familiar Strangers: The Origin of the Names of Ukrainian Settlements]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

Svhnkh – Torchynska, N. M., Torchynskyi, M. M. (2008). *Slovnnyk vlasnykh heohrafichnykh nazv Khmelnytskoi oblasti [Dictionary of proper geographical names of Khmelnytskyi region]*. Khmelnytskyi: Avist [in Ukrainian].

Snm – Vylson, Y. (1863). *Spiski naselennykh mest Rossiiskoi Imperii [Lists of populated areas of the Russian Empire]*. Vol. 8: *Ekaterinoslavskaia guberniia s taganrogskim gradonachalstvom. Spisok naselennykh mest po svedeniam 1859 goda [Ekaterinoslav Province with Taganrog City Council. List of populated areas according to 1859 data]*. Sankt-Peterburg: Tsentralnyi statisticheskii komitet Ministerstva vnutr. del [in Russian].

Tpek – Setsinskii, E. (Ed.). (1901). *Trudy Podolskogo eparkhialnogo istoriko-statisticheskogo komiteta [Proceedings of the Podolsk Diocesan Historical and Statistical Committee]*, issue 9: *Prikhody i tserkvi Podolskoi eparkhii [Parishes and Churches of the Podolsk Diocese]*. Kamenets-Plodolsk [in Russian].

URE – Bazhan, M. P. (Ed.). (1977). *Ukrainska radianska entsyklopediia: u 12 t. [Ukrainian Radian Encyclopedia: 12 volumes]*. (Vol. 1: A – Borona). O. K. Antonov et al. (Ed.). 2-he vyd. Kyiv: Holovna redaktsiia URE [in Ukrainian].

Yanko – Yanko, M. T. (1998). *Toponimichni slovnnyk Ukrainy [Toponymic dictionary of Ukraine]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].

1. Buchko, D. (2004). *Ukrainski oikonimy z komponentamy -horod/-hrad ta -pil/-pol, -pillia, -pole na zahalnoslovianskomu tli [Ukrainian oikonyms with the components -horod/-hrad and -pil/-pol, -pillia, -pole on the general Slavic background]*. *Do dzherel: zb. nauk. pr. na poshanu Oleha Kupchynskoho z nahody ioho 70-richchia –To the sources: collection of scientific works in honor of Oleg Kupchynsky on the occasion of his 70th anniversary*. Vol. 1, pp. 243–253 [in Ukrainian].

2. Vyshpil [Vyshpil]. (2019). *Zhytomyrski novyny – Suspilno-informatsiyni resurs hromady – Zhytomyr News – Public information resource of the community*. Retrieved from <http://www.novini-zt.info/dealers/vishpil.html> (reference date: 24.05.2025) [in Ukrainian].

3. Voitov, O. M. (2022). *Pervomaisk: narys-putivnyk [Pervomaisk: a travel guide]*. Pervomaisk: Samoilov [in Ukrainian].

4. Dyka, L. L. (2009). *Oikonimiiia Skhidnoho Podillia XIV–XX st. [Oikonymy of Eastern Podillia 14th–20th centuries]*. *Candidate's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].

5. Zabandzhala, M. (2017). *Spysok davnikh uniinykh parafii na terytorii suchasnoi Kamianets-Podilskoi yeparkhii UHKTS. [List of ancient union parishes on the territory of the modern Kamianets-Podilskyi eparchy of the UGCC]*. *Novyny UHKTS* – UGCC News. Retrieved from https://archives.ugcc.ua/documents/spisok_davnih_uniynih_parafiy_na_teritorii_suchasnoi_kamyanetspodilskoi_ieparhi_i_ugkts_78673.html (reference date: 22.11.2025) [in Ukrainian].

6. *Interkulturnyi putivnyk. Melitopol [Intercultural guide. Melitopol]*. (2019). Melitopol. Retrieved from https://stan.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/STAN.put_Melitopol.pdf (reference date: 17.05.2025) [in Ukrainian].

7. *Istoriia kraiu – Teofipolska TsRB. Teofipolska TsRB [History of the region – Teofipolskaya CRB. Teofipolskaya CRB]*. (2020). Retrieved from http://teoficrb.zzz.com.ua/history_of_the_region (reference date: 31.05.2025) [in Ukrainian].

8. *Istoriia sela Zahaipil, Nazirna ta Kobylets. Pidhaichyivska silska rada Ivano-Frankivska obl., Kolomyiskyi r-n, s. Pidhaichyky. Pidhaichyivska silska rada [History of the villages of Zagaypil, Nazirna and Kobylets. Pidhaichyiv village council Ivano-Frankivsk region, Kolomyia district, village of Pidhaichyiv. Pidhaichyiv village council]*. (2021). Retrieved from <https://surli.cc/uipiuc> (reference date: 26.05.2025) [in Ukrainian].

9. Kolesnyk, V. (2007). *Vidomi poliaky v istorii Vinnychchyny: biohrafichni slovnnyk [Famous Poles in the history of Vinnytsia: biographical dictionary]*. Vinnytsia: VMHO «Rozvytok» [in Ukrainian].

10. Kotovych, V. V. (2020). *Oikonimnyi prostir Ukrainy: onomastychni ta linhvokulturolohichni aspekty [Oikonymic space of Ukraine: onomastic and linguocultural aspects]*. *Doctor's thesis*. Lutsk [in Ukrainian].

11. *Krystynopol. Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy [Krystynopol. Encyclopedia of Modern Ukraine]*. (2014). (Vol. 15). Retrieved from <https://esu.com.ua/article-1610> (reference date: 28.05.2025) [in Ukrainian].

12. Kruhlykov, L. V. (2011). *Ivanopil. Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy [Ivano-Pol. Encyclopedia of Modern Ukraine]*. (Vol. 11). Retrieved from <https://esu.com.ua/article-13411> (reference date: 03.06.2025) [in Ukrainian].

13. Kruhliak, Yu. M. (1978). *Imia vashoho mista: pokhodzhennia nazv mist i selyshch miskoho typu Ukrainskoi RSR [The name of your city: the origin of the names of cities and urban-type settlements of the Ukrainian SSR]*. Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian].

14. Kukharuk, A. D., & Hyndych, V. P. (2018). *Myropil. Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy [Myropil. Encyclopedia of Modern Ukraine]*. (Vol. 20). Retrieved from <https://esu.com.ua/article-65366> (reference date: 29.05.2025) [in Ukrainian].

15. Lypko, S. A. (1974). *Z istorii zasnuvannia mista Ostropol [From the history of the founding of the city of Ostropol]*. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal – Ukrainian Historical Journal*, 3, 112–115 [in Ukrainian].

16. Liashchuk, V. O., & Masnyi, O. S. (2016). *Sosнове, Bereznivskiy raion, Rivnenska oblast. Istoriia mist i sil Ukrainskoi RSR [Sosнове, Bereznivskiy district, Rivne region. History of cities and villages of the Ukrainian SSR]*. Retrieved from <https://ukrssr.com.ua/rovenska/bereznivskiy/sosнове-bereznivskiy-rayon-rovenska-oblast> (reference date: 28.05.2025) [in Ukrainian].
17. Marynych, V. M., & Mykhalytsia, O. A. (2020). *Velychaisia, Khmilnytskyi rode [Grow great, Khmelnytskyi Rod]*. Vinnytsia: Tvory [in Ukrainian].
18. Mykhalynychuk, T. Ye. (2020). *V poliakh lezhyt selo moie chudove. Istoriia sil Derzhanivka, Sofiivka, Tereshpil, Ukrainske [In the fields lies my wonderful village. The history of the villages of Derzhanivka, Sofiivka, Tereshpil, Ukrainske]*. Vol. 62: *Moia Vinnychchyna [My Vinnytsia]*. Zhytomyr: Yevenok O. O. [in Ukrainian].
19. Mustafin, O. (2022). *Vyhadani mista Prychornomoria. Krapleni karty Rosiiskoi imperii [Fictional cities of the Black Sea region. Dotted maps of the Russian Empire]*. *Novyny Espresso. espresso.tv – Espresso News. espresso.tv*. Retrieved from <https://espresso.tv/vigadani-mista-prichornomorya-krapleni-karti-rosiyskoi-imperii> (reference date: 30.05.2025) [in Ukrainian].
20. Pasichnyk, I., & Teslenko, I. (Eds.). (2019). *Ostrozka davnyina [Ostroh antiquity]*. (Vol. 6). Ostroh: Vyd-vo Nats. un-tu «Ostrozka akademiia» [in Ukrainian].
21. Pavlykivska, N. (2014). *Mikrohidronimiia Vinnychchyny: vid empyryky do uzahalnen: monohrafiia [Microhydronymy of Vinnytsia: from empirics to generalizations: monograph]*. Vinnytsia: Planer [in Ukrainian].
22. Podkopaieva, N., & Sydorchuk, T. (2020). *Mov dva kryla – Antopil i Markivka [It's like two wings – Antopil and Markivka]*. (Vol. 59). Zhytomyr: Yevenok O. O. [in Ukrainian].
23. Rozdobudko, A. H. (2004). *Do rodynnykh zviazkiv Yablonovskyykh (herbu Prus III) [To the family ties of the Yablonovskys (coat of arms of Prus III)]*. *Zhytomyru – 1120 (884–2004): naukovi zbirnyk «Velyka Volyn» – Zhytomyr – 1120 (884–2004): scientific collection «Great Volyn»*. Vol. 31, pp. 154–157 [in Ukrainian].
24. Rubryka – do dnia hromady [Column – to the community day]. (2023). *Vitivetska silska terytorialna hromada – Vitivetsya rural territorial*. Retrieved from <https://vitivetsi-gromada.gov.ua/news/1692011482/> (reference date: 26.05.2025) [in Ukrainian].
25. Sitsynskyi, Yu. (2009). *Podillia pid vladoiu Lytvy [Podolia under Lithuanian rule]* / arranged by D. Vashchuk, & M. Moshak. Kamianets-Podilskyi [in Ukrainian].
26. *Toboiu, kraiu mii, zhyvu... Khmilnychchyna: podii, osoby, chas: dovidnyk [By you, my land, I live... Khmelnytskyi region: events, people, time: a guide]*. (2013) / arranged by M. Dorosh, & V. Stepaniuk. Vinnytsia: Merkiuri-Podillia [in Ukrainian].
27. Ukaz Prezydii Verkhovnoi Rady URSR vid 07.06.1946 «Pro zberezheniia istorichnykh naimenuvan ta utochnennia ... nazv ... Vinnytskoi oblasti» [Decree of the Presidium of the Supreme Soviet of the Ukrainian SSR of 07.06.1946 «On the preservation of historical names and clarification of ... names ... of the Vinnytsia region»]. (2019). *Vikidzherela – vilna biblioteka – Wikisource is the free library*. Retrieved from <https://surli.cc/yoafyt> (reference date: 26.05.2025) [in Ukrainian].
28. Czernecki, J. (1938). *Mały Król na Rusi i jego stolica Krystynopol [The Little King in Ruthenia and his capital, Krystynopol]*. Kraków: Księgarnia J. Czerneckiego [in Polish].
29. Czołowski, A. (1890). *Z przeszłości Jezupola i okolicy [From the past of Jezupol and the surrounding area]*. Lwów: Gubrynowicz i Schmidt [in Polish].
30. Dorosz, S. (2008). *Historia Mariampola [History of Mariampol]*. *Kurier galicyjski. Dodatek specjalny – Galician Courier. Special supplement*, july 31, pp. 2. Retrieved from https://www.duszki.pl/kurier_galicyjski/artykuly/2008_07_31/KG_14-66_dodatek_specjalny.pdf (reference date: 10.04.2025) [in Polish].
31. Waleczek, A. (2020). *Mówią, że to najszczęśliwsze imię. Było modne w latach 20-tych i wraca do łask [They say it's the luckiest name. It was fashionable in the 1920s and is now back in favor]*. *TOP.PL – lifestyle, poradniki, przepisy, ciekawostki – TOP.PL – lifestyle, guides, recipes, interesting facts*. Retrieved from <https://top.pl/styl-zycia/news-mowia-ze-to-najszczesliwsze-imie-bylo-modne-w-latach-20-tych,nId,7773194> (reference date: 02.06.2025) [in Polish].

Статтю отримано 11.07.2025 року.

Прийнято до друку 06.11.2025 року.